

BOHINJ 1941-1945

Druga svetovna vojna 6. aprila 1941 so sile osi napadle Jugoslavijo. Bohinj je bil na nemškem okupacijskem območju.

Na Gorenjskem je partizansko gibanje decembra 1941 organiziralo vstajo. V noči na 15. december je Prešernov bataljon odšel proti Nomenju in se po spopadu s policisti razbežal. Po vstaji so Nemci aretirali okoli sto Bohinjcev, 22 so jih postrelili kot talce oziroma umorili v koncentracijskih taboriščih.

Okupatorji so med vojno zaprli okoli 300 Bohinjcev, največ v gestapovski kaznilnici v Begunjah. Od tega so jih več kot 20 internirali v koncentracijska taborišča. Okoli 240 Bohinjcev, sorodnikov pripadnikov partizanskega gibanja, so izgnali z njihovih domov, večinoma v Nemčijo. Nemci so kot povračilni ukrep po partizanskih napadih streljali ujetnike iz gestapovske kaznilnice v Begunjah. Ustrelili so tudi 16 Bohinjcev, od tega 11 ujetih partizanov.

Leta 1943 se je začela mobilizacija Bohinjcev v partizanske enote. V partizanih je bilo blizu 1000 Bohinjcev. Leta 1944 najdemo večino Bohinjcev v Gorenjskem odredu, med terenci, v Prešernovi brigadi, Jeseniško-bohinjskem odredu, mnoge pa so poslali v Vojkovo, Gradnikovo in druge enote, predvsem na Primorsko. V Bohinju so bile kurirske postojanke G-27 na Ventijah, G-2 na Bitenjski planini in G-4 na Gorjušah. Jeseniško-bohinjski odred je vzdrževal še radijske zveze, v Bohinju pa je postavil tudi telefonsko omrežje. Po napadu na tretji bataljon Prešernove brigade na Goreljeku so postavili ambulanto E v okolici Podjelja, kasneje še okrevališče na jelovski strani. V letu 1944/45 je v Bohinju delovala še Komanda mesta Bled.

V letu 1943 so začeli ustanavljati politične organizacije partizanskega gibanja Komunistično partijo, Zvezo komunistične mladine, Slovensko protifašistično žensko zvezo, Zvezo slovenske mladine in gospodarske komisije. Septembra 1944 jih je bilo 80 s skoraj 800 člani, od tega okoli 500 mladih in žena.

Partizansko gibanje je vodila Komunistična partija, ki je poleg upora proti okupatorju želela izvesti tudi boljševistično revolucijo. Komunisti so prevzeli vse vodilne položaje v vojski, politični policiji in političnih vodstvih. V Komunistično partijo je bilo do maja 1945 sprejetih več kot 300 Bohinjcev, večina v vojaške enote. Nemci so na Gorenjskem leta 1943 mobilizirali letnike 1916-1926. V Bohinju so klicali na nabor več kot 260 fantov in moč od 499 popisanih. Od teh jih je bilo 320 v partizanih, 213 v nemški vojski, 114 pa jih je iz nemške vojske dezertiralo v partizane.

V Bohinju ni bilo protikomunističnega odpora in državljanske vojne. Je pa tam prišlo do silovitega izbruha revolucionarnega terorja, v katerem so domači partizani obračunavali z domačini. Partizani, predvsem politična policija, so v Bohinju umorili več kot 65 oseb. Proti nobeni ni bil speljan sodni postopek.

Anton Žnidar (1922-1948, Bohinjska Bistrica), v nemški vojski od februarja 1943, v partizane je dezertiral decembra 1943, komandant I. bataljona Jeseniško-bohinjskega odreda.

Franc Selan - Brinca (1919-1964, Bohinjska Bistrica), partizan od aprila 1943, komandant II. bataljona Jeseniško-bohinjskega odreda.

Franc Cesar (1920-2010, Stara Fužina) je leta 1943 odšel v partizane. Ujet je bil 3. julija 1943 na Lipanci. V gestapovskih zaporih v Begunjah so ga hudo pretepli. 9. novembra 1943 so ga poslali v koncentracijsko taborišče Dachau, v podružnico Natzweiler-Struthof. Od tam so ga premestili v Dachau. Domov se je vrnil julija 1945.

Slavko Ogrin (1920-1992, Bohinjska Bistrica) je bil mobiliziran v nemško vojsko 29. marca 1943. Bil je v pešadiji v Züllichgauu v Nemčiji. Julija 1943 je bil poslan na vzhodno fronto. Prišel je skoraj do Harkova. 23. decembra 1943 se je predal sovjetom v Visokojem pri Žitomirskem. Domov se je vrnil marca 1946.

Srečko Huth (1907, Ljubljana) je bil duhovnik. Ker so Nemci slovenske duhovnike izgnali z Gorenjske, je ilegalno hodil z italijanskega okupacijskega območja na nemško. Ko so ga 18. oktobra 1943 z vozom peljali na Koprivnik, verjetno da bi podelil otrokom prvo obhajilo, so ga partizani aretirali in po krutem mučenju umorili. Njegovo truplo so zagreblili neznano kje.

GORENJSKI MUZEJ

BOHINJ

1914-1918
1941-1945

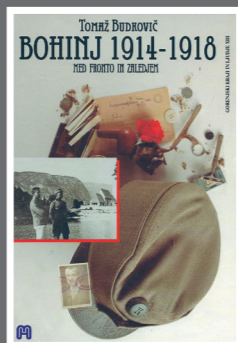

Jožef Hribar
odlikovan z zlato medaljo za hrabrost v prvi svetovni vojni.

Tomaž Godec (1905, Bohinjska Bistrica) je bil prvi bohinjski partizan. Vodil je priprave na decembrsko vstajo. Po njej se je skrival. Ujeti so ga 13. marca 1942 na Vojah. S skupino 50 talcev je bil 19. aprila 1942 poslan v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer so jih naslednji dan umorili.

Razstava Bohinj 1914-1918 / 1941-1945

Scenarij: dr. Jože Dežman | Vsebinska postavitev razstave: dr. Jože Dežman, Anja Poštrak | Sodelavci: +Tomaž Budkovič, Matjaž Budkovič, Minka Cvetek, Domen Dimovski, Berta Golob, mag. Barbara Kalan, Helena Rant, Janko Stušek, Marjan Viskovič | Konzerviranje in restavriranje predmetov: Marjanca Jeglič, Sandra Dimitrijevič | Fotografije: Gorenjski muzej, Helena Rant, arhiv Tomaža Budkoviča | Jezikovni pregled: Judita Babnik Prostorska postavitev razstave in oblikovanje: Ariana Furlan Prijon, Tjaša Štampihar | Tisk: Grafični studio K
Naklada: 1000 izvodov
Izdal: Gorenjski muzej; zanj mag. Marjana Zibert, direktorica
2016, 1. ponatis

Tomaž Budkovič
Bohinj 1914-1918.
Mohorjeva založba,
Celovec-Ljubljana-Dunaj 1999.

KAKO STRAŠNA SLEPOTA JE ČLOVEKA!

France Prešeren
KRST PRI SAVICI

BOHINJ 1914 - 1918

Bohinj kot zaledje soške fronte

Tomaž Budkovič je v knjigi *Bohinj 1914-1918. Med fronto in zaledjem* opisal vojne razmere v Bohinju in zlasti vlogo Bohinja v času soške fronte. Po italijanski vojni napovedi Avstro-Ogrski 24. maja 1915 je Bohinj postal neposredno frontno zaledje.

Preko Bohinja so oskrbovali frontni odsek od Lemeža, Šmohorja in Peskov ter Batognice. Na območju Peskov, Duplje planine, Planine na Kraju in planine Govnjač so že poleti 1915 zgradili obsežne oskrbovalne baze. Za transport velikih količin materiala so morali najprej razširiti cesto Bohinjska Bistrica-Zlatorog. Od železniške postaje v Bohinjski Bistrici do Zlatoroga so najprej vozili s konjskimi vpregami. Imeli so tudi velik kamion s prikolico. Ker te vrste transport ni mogel prepeljati vseh potrebščin, so ob cesti zgradili železnico na konjsko vleko. Na železnici in pri drugih delih v zaledju so bili zaposleni večinoma ruski vojni ujetniki. Pri Zlatorogu je bilo celo naselje vojaških barak - od skladišč do vojaških bivališč. Do Savice so zgradili avtomobilsko cesto, naprej proti Komni pa široko konjsko stezo. Na Komno so speljali tovorni vzpenjači, od tam pa je vzpenjača vozila še do vznožja Bogatinskih vratc. Kasneje so jo podaljšali vse do Peskov.

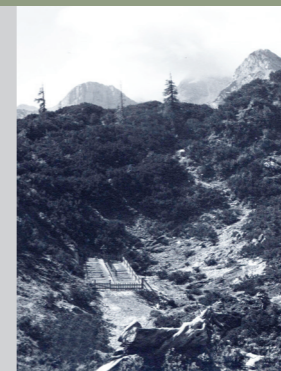
11. soška bitka avgusta in septembra 1917 je močno omajala avstro-ogrsko obrambo. Na pomoč so morali priskočiti Nemci. Skupaj z Avstrijci so začeli v naglici pripravljati bitko, da bi Italijane še pred zimo potisnili na staro mejo. Napad so načrtovali pri Tolminu in Bovcu. V drugi polovici septembra in v oktobru so dovažali potrebščine za ofenzivo pri Kobaridu. Promet se je zelo povečal na bohinjski železnici, po kateri so delno oskrbovali tudi bojišče pri Tolminu. V Krnsko pogorje je bilo treba spraviti velike količine vojnega materiala. Konjsko železnico do Ukanca so zato elektrificirali, kar je močno povečalo njeno zmogljivost. V sredini oktobra so na položaje začele prihajati napadalne enote, ki so pomagale pri prenašanju materiala v visokogorje. Skozi Bohinj so na fronto hodile tudi nemške enote. Del Nemškega alpskega korpusa je tri dni bival v Bohinju.

Frontna črta se je po preboju pri Kobaridu oktobra 1917 odmaknila iz neposredne bližine Bohinja. Večina vojakov in tudi ruskih vojnih ujetnikov je odšla na novo fronto. Odšli sta tudi obe bolnišnici. Nekaj vojakov je še ostalo, da so pobirali vojni plen po hribovju. Do januarja 1918 so ostali tudi italijanski vojni ujetniki, ki pa jih ljudje zaradi številnih kraj niso marali. Železnico in žičnice so podrli šele po koncu vojne (leta 1920). V Bistrici so ustanovili dve vojni bolnišnici. V »špitalu« pod Rebrom je bila bolnišnica za nevarne kužne bolezni, ranjenci in drugi manj nevarni bolniki pa so bili v bolnišnici v Zoisovem gradu (Cesarsko kraljeva vojna bolnica 1/15). Umrle vojake so pokopali na pokopališče na Rebru.

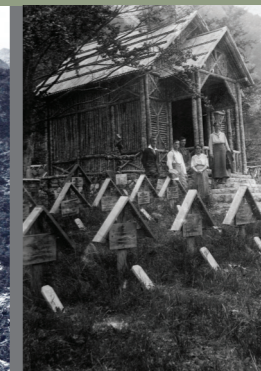
Zbirka Malega vojnega muzeja

je bila leta 1989 v Muzeju Tomaža Godca postavljena kot prva stalna razstava o prvi svetovni vojni v Sloveniji. Obsega več kot 600 avtentično ohranjenih predmetov, ki sta jih Janko S. Stušek in Tomaž Budkovič več let prinašala z območja nekdanjega krnskega bojišča.

Občina Bohinj je v letu 2014 zbirko odkupila od društva Mali vojni muzej in jo predala Gorenjskemu muzeju v strokovno upravljanje.

Planina Na kraju

Ukanc

Koprivnik

Srednja vas

Foto: Helena Rant

V prvi svetovni vojni

so padle na soški fronti pokopavali na pokopališčih na planini Na kraju, v Ukancu [253 grobov] in na Rebru v Bohinjski Bistrici [296 grobov]. V prvi svetovni vojni je padlo vsaj 164 Bohinjcev ali 3,5 odstotka prebivalstva. Spomenika padlim so postavili v Srednji vasi in na Koprivniku.

V drugi svetovni vojni

je izgubilo življenje 189 Bohinjcev ali skoraj 7,5 odstotka prebivalstva. Padlim partizanom in žrtvam okupatorskega terorja so postavili številne spomenike.

Med smrtnimi žrtvami so brez groba in spomina ostali padli v spopadih s partizanskimi enotami ter pripadniki protikomunističnih enot, vojni ujetniki, partizanski soborci in civilisti, ki so jih umorili pripadniki partizanskega gibanja med vojno in komunistične oblasti po vojni. Mobiliziranci v nemško (in druge okupatorske armade) so izgubili življenje na frontah in v vojnem ujetništvu, nekateri umorjeni so pokopani v družinskih grobovih, sicer pa ležijo na neznanih moriščih in v grobiščih, ki jih odkrivajo šele po osamosvojitvi Slovenije [1991]. V Sloveniji je brez groba in spomina ostala skoraj polovica žrtev, v Bohinju okoli tri desetine.

Bohinjska Bistrica

Gorjuše

Goreljek

Koprivnik

Nomenj

Podjelje